

Dilsel Çözümleme

John S. BRUBACHER

Çev. : Dr. A. Ferhan OĞUZKAN (*)

Birçokları, pragmacı doğalcılığın ve yeniden-yapımcılığın kesinlikle bir eğitim felsefesi olmadığını ileri sürerler. Bu iki görüşün, büyük felsefe sorunlarını tümüyle ihmal ederek yöntem üzerinde durmuş olmalarını eleştirirler. Pragmacılar ve yeniden-yapımcılar, bu eleştiriye protesto edecek durumda iseler de diğerleri, cevapları sözcük oyunlarına dayalı geleneksel felsefi bilmecelelere maksatlı olarak değinilmemesini hiç çekinmeden bir erdem olarak görürler. Böyle bir yol tutulmasını, yalnız eğitim felsefesi için değil, genel felsefe için de önerirler. Onların yöntemi, felsefenin kurgul (spekülatif) ve düzgüsel (normatif) yönlerine karşıt, onun hemen hemen yalnız eleştirici işlevine önem vermektir. Şüphesiz, felsefe her zaman eleştirici olmuştur, fakat bugün üzerinde durulan konular bakımından felsefe, biri mantıkçı olguculuk, öbürü dilsel çözümleme olarak iki yönde gelişmektedir. Burada her iki görüşün de açıklanması gerekir.

Yönteme çok önem verilmesinin nedeni, bazı temel sorunlar için sunulan öneriler üzerinde herhangi bir fikir birliğine varılmasında felsefenin yüzyıllarca harcanan bunca çabadan sonra, yetersiz kalışı karşısında birçoklarının uğradığı hayal kırıklığıdır. Yetenek, doğruluk ve içtenlik bakımından eşit durumda bulunan eğitim felsefecilerinin tümü, kantlarını aynı olgulara dayandırsalar bile çok kez birbirlerinden pek farklı sonuçlara varmaktadırlar.

(*) A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Öğretim Üyesi.

Bu görüşün en iyi açıklaması, J.O.'Connor'un *An Introduction to the Philosophy of Education* (Eğitim Felsefesine Giriş) adlı eserde (Philosophical Library, Inc., New York, 1957) yapılmıştır. Ayrıca şu eserlere de bkz. Israel Scheffer, *The Language of Education* (Charles C. Thomas, Publisher, Springfield, III, 1960) ve Charles D. Hardie, *Truth and Fallacy in Educational Theory* (Cambridge University Press, Cambridge, 1942).

Bu düşünce karşılığının, ilgili bütün olguların elde bulunmamasından ileri geldiği söylenebilir. Fakat, eğitim felsefecileri daha çok olguya sahip bulunmuş olsalardı bile bu kuşku sürüp giderdi. Felsefe sorunları, daha bol olgu elde edildikçe uyumsuzlukların giderilebileceği tarih ve fen bilimleri sorunları gibi midir? Felsefe, işlevini geleneksel biçimde yerine getirmeye çalıştığı sürece onun sorunları yine de devam edecektir.

Bu sonuç karşısında gittikçe sabırsızlanan birçok eğitim felsefeci, felsefeye yeni bir işlev kazandırarak daha geniş ölçüde fikir ve oy birliğinin sağlanabileceği düşüncesindedirler. Bu konuda ilk temeli atanlar, görüşlerinde pek sert tutum takınan mantıkçı olgucular olmuştur. Mantıkçı olgucular, güvenilir bilişsel anlam taşıyan yalnız iki tür deyişi (ifadeyi) kabul ederek felsefe sorunlarının çözümüne yarayan apaçıklık (bedahet) standartlarını hiç esnekliğe yer vermeyecek biçimde belirlemiştir. İki tür deyişten biri, duyumsal gözlemlerle doğrulanabilecek deneysel olgularla ilgili deyişler ve öbürü ise hesaplama ile doğrulanabilecek mantık veya matematikle ilgili deyişlerdir. Eğer bir soru veya bir sorun bu gibi kanıtlarla karşılanamıyor veya çözülemiyorsa o soru veya o sorun anlamsızdır saçmadır.

Şöyle bir cümleyle anlatılan bir eğitim öğretisini ele alalım : «Çocuğun alınına ne yazılmış ise o olur.» Bir kimsenin bu düşünceye karşı olduğunu düşünelim. Bu sorunla ilgili kesin bir karara karmak için ne gibi bir kanıt uygun görebiliriz? Eğer bir mantıkçı olgucunun kuralını uygularsak, belki sorunun çözümü için kabul edilebilecek hiçbir kanıt yoktur. Öncesizlik-sonrasızlıkla (ezeliyet-ebediyet) ilgili ne deneysel ve ne de mantıkî kanıta sahip olmadığımızı göre elimizde söz konusu öğretiyi üzerinde anlaşmazlığı çözmeye yarayacak bir yöntem yok demektir. Bu nedenle böylesi konular anlamsızdırlar ve en iyisi eğitim felsefesinin uğraşı alanından çıkarılmalıdırlar.

Dilbilim bakımından çözümleme yanlısı olan bir eğitim felsefeci pek o kadar katı değildir. Eğer, «çocuğun alınına ne yazılmış ise o olur» cümlesi bir olgu deyişi gibi görünmüyor ise yeni bir yorumla belki bir çıkar yol bulunabilir. Bu sözün dilbilgisi bakımından olgu bildiren veya anlatan bir deyiş biçiminde olduğu kesindir. Ancak bu cümlelerin yazarı okuyucusuna bilgi vermek yerine belki onu inandırmaya çalışmaktadır. Böyle bir yorumlayış felsefe sorununa tümüyle başka bir görünüm (nitelik) kazandırır. Fakat yazarın maksadı bir olguyu belirtmek idiyse bir dilsel çözümleyici

bile düşünceyi böyle bir anlatımla aktarmayı bize haklı gösterecek bir dayanak bulmakta güçlük çeker. Eğitim konusunda öncesizlik-sonrasızlığın etkisiyle ilgili bir deyiş, evrenin sözel bir haritası olarak işe yarayabilir. Eğer filozofun bu düşüncesi sağlam ise eğer o doğru **düşünüyor** ise ve ayrıca onun kullandığı sözcükler, düşüncesini yansıtıyorsa o zaman bu harita, ana-baba veya bir öğretmen için güvenilir bir kılavuz olabilir. Fakat böyle söylerken içinde belirli bir öğretinin gizlendiği dilbilgisel biçim, bizi yanlış bir yola yöneltmiş olmuyor mu? Sözdizimi, olgu belirten bir bildirme kipinde olabilir, ancak dilbilim bakımından çözümleme yapan kimse ondan gerçeklik (realite) olgusuymuş gibi sonuçlar çıkarmaya çalışmaz.

Eğitim felsefesinde dilbilim bakımından çözümleme yapan bir kimse, bu iki yönden hangisini seçerse seçsin şu açıktır ki onun ilgi duyduğu husus, eğitim felsefesinin özünden çok biçimdir. Her iki durumda biçime verilen önem, eğitim felsefesinin alanın' büyük ölçüde daraltmaktadır. Bu durumda fizikötesi, Tanrıbilim ve hattâ ahlâkla ilgili eğitim sorunlarının çoğuna felsefe disipliniinde pek az yer verilecek veya hiç verilmeyecektir. Çözümlemenin eğitim sorunlarını olgusal sorulara indirgediği durumda bu, özellikle böyle olacaktır. Filozof, kanıt olarak yeni olgular gösteremediğinden belki bu sorunlar bilim adamına havale edilebilir. Gerçekten bazı kimseler bir eğitim felsefecisi eğer mantıkça olgucu ise felsefe ile bilimin rolleri arasında pek za fark bulunduğu düşüncesindedirler. (**)

(**) John S. Brubacher, *Modern Philosophies of Education*, McGraw-Hill, New York, 1962, s. 322-324